

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАКАРОВА ОЛЕКСАНДРА АНДРІЇВНА

УДК 811.111'373+81'42:821.111

**ОБРАЗ ЖІНКИ В АВСТРАЛІЙСЬКИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТАХ
XX СТОЛІТТЯ: ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ І КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ
АСПЕКТИ**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Херсон – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі англійської мови та методики її викладання Херсонського державного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
БЄЛЄХОВА Лариса Іванівна,
Херсонський державний університет,
професор кафедри англійської мови
та методики її викладання

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
ВОЛКОВА Світлана Володимирівна,
Київський національний лінгвістичний
університет,
професор кафедри англійської і німецької
філології та перекладу імені професора
І.В. Корунця

кандидат філологічних наук
ПРИХОДЧЕНКО Олександра Олексіївна,
Запорізький національний університет,
доцент кафедри іноземних мов професійного
спрямування

Захист відбудеться 29 листопада 2019 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 67.051.05 у Херсонському державному університеті за адресою: 73000, м. Херсон, провулок Інженера Корсакова, 47, корп.5, ауд. 322.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Херсонського державного університету за адресою: 73000, м. Херсон, вул. Університетська, 27.

Автореферат розіслано «29» жовтня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат філологічних наук, доцент

А.О.Цапів

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферована дисертація присвячена характеристиці й типологізації образу жінки в австралійських художніх текстах ХХ століття в лінгвокогнітивному та культурологічному аспектах.

Поняття образу завжди знаходилося у фокусі когнітивно-дискурсивних досліджень. У сучасних вітчизняних наукових розвідках з позицій лінгвокогнітивного підходу визначено типологію словесних поетичних образів у американській поезії (Л.І.Белєхова, Л.В.Димитренко, Т.Ю.Горчак), тропеїчні засоби вираження поетичних образів у американській і британській поезії (М.О. Акішина, О.С.Маріна, Н.В.Ярова), механізми створення образу стереотипного персонажа (Т.С.Борисова), лінгвокогнітивні засоби творення образу жінки-політика на матеріалі сучасної французької преси (М.К.Лісющенко), засоби актуалізації концепту ПЕРША ЛЕДІ / FIRST LADY в англomовному політичному дискурсі (І.Ю.Набокова), окреслено лінгвокогнітивні характеристики архетипу матері в сучасній французькій драмі (Х.В. Старовойтова), здійснено аналіз лексико-семантичної структури концептів ЧОЛОВІК і ЖІНКА (О.С.Бондаренко), з позицій лінгвокогнітивного та гендерного підходів описано образи Коханого / Коханої в американській поезії (А.О.Колєсова), на основі когнітивно-прагматичного та лінгвокультурологічного аналізу текстового концепту ЖІНОЧНІСТЬ визначені домінантні риси жінки (Ж.В.Буць), виявлено особливості мовної репрезентації концепту ЖІНКА в українських пареміях (В.В.Калько), розкрито специфіку вербалізації концепту «femme» у французькій художній картині світу Ф. Саган (О.В.Великородних), розглянуто концепти ЖІНКА й ЧОЛОВІК у субстандарті російської та англійської мов (О.М.Калугіна), розкрито семантико-когнітивні та прагматичні аспекти репрезентації лінгвокультурного типажу «дівчина-FLAPPER» в американському дискурсі (С.А. Любімова); схарактеризовано типи жіночих образів у американському пісенному фольклорі в лінгвостилістичній та лінгвокультурологічній перспективах (Г.І. Сташко); виявлено когнітивно-нарративні особливості етнокультурного типажу в амеріндіанській сучасній прозі (С.В.Волкова). Попри те, що художній персональний образ взагалі, а жіночий зокрема, постійно знаходиться у фокусі лінгвістичної уваги, образний типаж австралійської жінки, що має різновекторні аксіологічні характеристики, залишається наразі недостатньо схарактеризованим.

Актуальність роботи зумовлена її відповідністю загальним спрямуванням сучасних лінгвопоетологічних, лінгвостилістичних, етнопоетичних і культурологічних розвідок на розкриття зв'язку між мовою, культурою та історією, яка відслідковується в художніх прозових текстах. З огляду на доцільність пошуку ефективних методів осмислення й типологізації образів виникає необхідність комплексного підходу до вивчення засобів створення жіночого образу в австралійській художній прозовій культурі з урахуванням лінгвокогнітивної та лінгвокультурної специфіки.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Проблематика дисертації відповідає профілю досліджень, що проводяться на кафедрі англійської мови та методики її викладання Херсонського державного університету в межах наукової теми «Лінгвокогнітивні і комунікативно-прагматичні аспекти дослідження тексту» (номер держреєстрації 0117U006792). Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Херсонського державного університету 29 лютого 2016 р. (протокол №3), уточнена 29 жовтня 2018 р. (протокол № 3).

Мета роботи полягає у виявленні лінгвокогнітивних засобів формування та лінгвокультурної специфіки художнього образу жінки в австралійських художніх прозових текстах ХХ століття.

Реалізація цієї мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- окреслити наукові підходи до аналізу образу жінки в художніх текстах;
- розробити комплексну методику дослідження образу жінки в австралійських художніх текстах ХХ століття;
- визначити лінгвокогнітивні механізми створення образу жінки в австралійських художніх текстах;
- виявити лінгвостилістичні засоби формування образу жінки в австралійських художніх текстах;
- схарактеризувати лінгвокультурний типаж образу жінки-стоїка та виокремити риси окремих лінгвокультурних типажів у австралійських художніх текстах.

Об'єктом дослідження постає образ жінки в австралійських художніх текстах ХХ століття.

Предмет вивчення становлять лінгвокогнітивні засоби формування й лінгвокультурна специфіка художнього образу жінки в австралійських художніх текстах ХХ століття.

Матеріалом дослідження обрано 1112 фрагментів з австралійських прозових художніх текстів, зокрема роману С. McCullough "The Thorn Birds" та коротких оповідань J.Lang "Barrington"; P.Warung "John Price's Bar of Steel"; L.Becke "The Snake and the Bell"; H.Lawson "The Shearing of the Cook's Dag", "His Father's Mate", "They wait on the Wharf in Black"; R.Quinn "A Stripe for Trooper Casey"; S.Rudd "Our First Harvest", "Dave in Love", "Dad in Distress"; M.Gilmore "Flora", K.S.Prichard "N'goola", у яких втілено образ жінки.

Теоретико-методологічною основою дисертації слугували лінгвокогнітивна теорія художнього образу (Л.І. Белехова, О.П. Воробйова, О.С. Марина), теорія реконструкції концептів у художньому тексті й теорія фреймового моделювання (І.О. Голубовська, С.А. Жаботинська, А.П. Мартинюк, А.М. Приходько), етнолінгвістичний і лінгвосоціотичний підходи до інтерпретації художнього образу (Н.І. Андрейчук, С.В. Волкова, І.О. Голубовська), культурологічний підхід до характеристики художнього образу як типажу (С.В. Волкова, О.О. Дмитрієва, О.В. Лутовінова, В.І. Карасик, Г.І. Сташко).

Вибір методів дослідження зумовлено метою й завданнями роботи. *Контекстуальний аналіз* використовуємо для виявлення текстових фрагментів, у яких втілено художній образ жінки, *аналіз словникових дефініцій* проведено для з'ясування значень ключових слів, що вербалізують образ жінки; *метод когнітивно-семантичного аналізу* – для виявлення знань, що опредметнені в семантиці образних засобів, у яких об'єктивовано образ жінки, *концептуальний аналіз* – для реконструкції концептуальних схем (метафоричних та метонімічних), що лежать у основі формування концептуальної іпостасі образу жінки; *архетипний аналіз* здійснено для інтегрування семантичного аналізу дефініцій і дескрипцій змісту культурних архетипів, які зафіксовані в культурологічних словниках з міфології, фольклору, світової символіки, і як результат виявлення імплікативних ознак архетипів, що становлять передконцептуальний шар структури образу жінки; *культурологічний аналіз* для інтерпретації інформації загальнокультурного фонду.

Наукова новизна праці полягає в тому, що **вперше** схарактеризовано образ жінки в австралійських художніх текстах ХХ століття в лінгвокогнітивному та культурологічному аспектах: *визначено* лінгвокогнітивні механізми формування образу жінки в австралійських художніх текстах ХХ століття, *виокремлено* його домінуючі лінгвокультурні особливості, що становлять основу для характеристики лінгвокультурного типу жінки-стоїка, рис лінгвокультурного типу жінки-берегині, які відображено в австралійських художніх текстах; *виявлено* етнокультурні архетипи та лінгвокультуреми, значення яких становлять передконцептуальну іпостась художнього образу жінки; *змодельовано* концептуальну іпостась описуваного образу; *окреслено* номінативне поле складників вербальної іпостасі образу; *запропоновано* комплексну методіку дослідження образу жінки в австралійських художніх текстах.

Теоретичне значення роботи визначається тим, що її результати й висновки є внеском у розвиток когнітивної лінгвістики та інтерпретації тексту (виявлено механізми формування образу жінки в австралійських художніх текстах ХХ століття), лінгвокультурологію (окреслено засоби створення образу жінки в австралійських художніх текстах як лінгвокультурного типу).

Практичне значення роботи зумовлене можливістю застосування одержаних результатів у викладанні курсів зі стилістики англійської мови (розділ «Лінгвостилістичний аналіз художніх текстів»), інтерпретації тексту (розділ «Інтерпретація художнього тексту») та спецкурсів із когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології. Основні положення дисертації слугуватимуть основою для написання дипломних робіт студентів вищого ступеня освіти (бакалавр і магістр) зі стилістики та інтерпретації художнього тексту.

Апробація результатів дослідження здійснена на 4х міжнародних наукових конференціях: «Актуальні питання та проблеми розвитку сучасної мови та літератури» (Одеса, 2017), «Лінгвістика ХХ століття: здобутки та перспективи» (Херсон, 2017), «Philology and Linguistics in the Digital Age FiLiDA – 2018»

(Будапешт, 2018), «Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури» (м. Львів, 2019).

Публікації. Основні положення й результати дослідження висвітлено у 6 одноосібних публікаціях, у т.ч. 5 статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях України, одній статті в закордонному періодичному виданні та 3 тезах.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання й методи дослідження, окреслено теоретичне й практичне значення роботи, розкрито наукову новизну, подано відомості про апробацію отриманих результатів.

У першому розділі **«Теоретико-методологічні засади дослідження образу жінки в австралійських художніх текстах»** здійснено аналітичний огляд і узагальнення основних здобутків лінгвістичних досліджень образу жінки, обґрунтовано власний інтегративний підхід і розроблено методіку аналізу образу жінки в австралійських художніх текстах ХХ століття.

Інтерес до дослідження образу австралійської жінки виник із появою феміністичних лінгвістичних студій, що з'явилися в мовознавстві в 60-70 роках минулого століття через низку причин як екстралінгвальних, так і інтралінгвальних. До першої групи причин відносять такі події: розвиток жіночого руху в Австралії, особлива популярність ідей фемінізму, розквіт філософії постмодернізму і, так званої, «когнітивної революції». Друга група причин зумовлена проблемою мовної гендерної комунікації.

У рамках дослідження уточнюються поняття «образ», «художній образ» і «словесний образ».

У гносеології поняття образ означає результат пізнавальної діяльності людини (М.М. Бахтін, Б.М. Гаспаров, Г.Д. Гачєв, А.М. Коршунов, В.Ф. Кузьмін). У психології образ – це, перш за все, чуттєво-наочне відображення дійсності (Б.Г.Ананьєва, К.К. Платонов, С.Л. Рубінштейн, Д.Н. Узнадзе). У лінгвістиці під образом розуміють засіб зображення одного предмета крізь призму іншого, за допомогою чого досягається їх взаємоперетворення (Н.Д. Арутюнова, В.В.Виноградов, Г.О. Винокур, Н.А. Рудяков). Наразі, розроблено теорію словесного поетичного образу (Л.І. Белєхова, О.С. Маріна, Н.В. Ярова), теорію художнього образу прозового тексту (І.А. Бєхта, С.В. Волкова, В.А. Кухаренко, І.М.Колєгаєва), розвинуто теорію художнього образу як лінгво- та етнокультурного типу (О.О.Дмитрієва, С.В. Волкова, В.І. Карасик, С.А. Любімова, Г.І. Сташко).

У основі художнього образу лежить конкретно-чуттєва даність предмета відображення (Ю.Б. Борєв, І.Ф. Волков, О.М. Мороховський, Н.А. Рудняков). В.А.Кухаренко тлумачить художній образ як кумулятивний, тобто узагальнюючий, збірний, синтетичний, такий, що побудований на основі словесних образів, локалізованих у рамках контексту. Словесний образ є відрізком мовлення, що несе

образну інформацію, значення якої не еквівалентно значенню окремо взятих елементів даного відрізка (О.М.Мороховський).

З позиції лінгвокогнітивної концепції Л.І. Белехової, словесний образ постає як складний лінгвокогнітивний конструкт, що об'єднує передконцептуальну, концептуальну та вербальну іпостасі, адже є точкою перетину різних типів знань: архетипного, стереотипного й індивідуального. Емоційний досвід людини розуміється нами, слідом за Л.І. Белеховою, як когнітивне позасвідоме, що активує смисл художнього образу, постає підґрунтям, передзнанням, архетипом, і, таким чином, складає його передконцептуальну іпостась.

Передконцептуальна іпостась образу жінки в австралійських художніх текстах, окрім імплікативних ознак архетипів, представлена лінгвокультурами. У основі лінгвокультурем лежать як культурні, так і етнокультурні знання та уявлення про світ (І.О.Голубовська, С.В.Волкова). Лінгвокультурема може містити етнокультурні смисли, що актуалізуються в текстах номінативними одиницями образного й валоративного шару етноконцептів (М.Ф.Алефиренко, С.В. Волкова, Н.В. Воробей, В.І. Карасик, А.М. Приходько, В.М. Телія).

Концептуальна іпостась художнього образу є своєрідною цілісністю, що об'єднує й упорядковує різні типи знань та інтегрує в собі різні концептуальні ознаки сутностей царини джерела й мети словесного образу у вигляді концептів та їх трансформацій у концептуальні схеми (Л.І.Белехова). Механізмами формування художніх образів постають лінгвокогнітивні операції різних видів мапування спрямованих на формування художніх образів і втілення концептуальної структури у словесну тканину тексту (Дж. Лакофф, М. Фрімен, Л.І. Белехова).

У річищі культурологічного підходу образ жінки досліджується як лінгвокультурний типаж, особливістю якого є довгострокове зберігання культурно важливої інформації про образи й уявлення про світ, зокрема народом Австралії, оскільки «в справжніх художніх творах знімається однобічність раціонального опису образу людини при збереженні пізнавального відношення, яскраво виражене ціннісне ставлення до дій і вчинків героїв» (В.І.Карасик). Іншими словами, у художньому тексті створюється образ людської долі, описуються реальні умови життя, взаємини між людьми.

У контексті нашої роботи аналіз функціонування образу жінки в австралійському художньому тексті базується на комплексному підході до його тлумачення, який передбачає об'єднання різних типів аналізу і взаємодоповнення власне лінгвального й екстралінгвального планів інтелектуально-духовної діяльності інтерпретатора.

На етапі аналізу та узагальнення теоретичних основ дослідження художнього образу-жінки в австралійських художніх прозових текстах ХХ століття та характеристики цього образу як лінгвокультурного типажу застосовано загальнонаукові методи спостереження, індукції та дедукції, емпіричні методи аналізу та синтезу в комплексі зі структуро-семантичним аналізуванням для

виявлення поняттєвого апарату вивчення художнього образу прозового тексту та розкриття об'єкта дослідження і його лінгвокогнітивних і лінгвокультурних ознак.

На етапі відбору фрагментів текстів за допомогою *інтерпретаційно-текстового аналізу* вилучено текстові фрагменти, у яких висвітлюються культурологічні ознаки, типові для аналізованого в роботі образу австралійської жінки. Методом суцільної вибірки з австралійських творів ХХ століття виокремлено текстові фрагменти, де вербалізуються типажні ознаки образу австралійської жінки (обрано 1112 фрагментів текстів австралійських авторів ХХ століття).

Етап реконструкції образу полягає в залученні *архетипного аналізу*, у ході якого виявляються імплікативні ознаки архетипів і лінгвокультуреми, що лежать у основі передконцептуальної іпостасі образу жінки. *Семантичний та концептуальний аналіз*, спрямовані на проведення наукової розвідки у тріаді *концепт – концептуальна схема – смисл* від аналізу функціонування образних засобів у художніх текстах до реконструкції та виявлення концептів та концептуальних схем, що формують концептуальну основу образу жінки в австралійських художніх текстах.

На етапі дослідження лінгвокультурних особливостей образу жінки застосовано також *лінгвостилістичний аналіз* для систематизації тих стилістичних тропів і фігур, за допомогою яких відтворюються в аналізованих прозових текстах імплікативні ознаки типажного образу австралійської жінки.

Культурологічний аналіз спрямований на виявлення лінгвокультурам, які несуть інформацію про специфічні етнічні риси, що впливають на формування образу жінки як лінгвокультурного типажу австралійської культури в художніх прозових текстах.

У другому розділі **«Лінгвокогнітивні засоби формування образу жінки в австралійських художніх текстах»** науковий пошук спрямовано на концептуальне моделювання образу жінки в австралійських художніх текстах, визначення її передконцептуальної іпостасі та концептуальної структури в австралійських художніх текстах, а також на опис лінгвостилістичних засобів, що слугують вербалізаторами досліджуваного образу.

Образ жінки в австралійських художніх текстах тлумачимо як кумулятивний, який постає складною ментальною структурою та характеризується яскраво вираженою індивідуальністю (В.А.Кухаренко). Кумулятивний образ жінки формується шляхом накопичення його ознак через їх вербалізацію в контекстах австралійських художніх текстів. За В.А.Кухаренко персонажному образу, образу жінки зокрема, притаманна ознака рекурсії, клонування раніше створеного унікального кумулятивного образу.

Слідом за Л.І. Белеховою, досліджуємо образ жінки у трьох його іпостасях: передконцептуальній, концептуальній та вербальній. Передконцептуальна іпостась є матрицею, підґрунтям кожного образу, його смислом, архетипом (когнітивним несвідомим у термінах Г.Юнга), що активується автоматично позасвідомими когнітивними операціями (Дж. Лакофф, М.Джонсон).

Як приклад наведемо фрагмент роману К. Макаллоу "The Thorn Birds". Повісткування починається з епіграфу, у якому йдеться про пташку, що співає у терні: *There is a legend about a bird which sings just once in its life, more sweetly than any other creature on the face of the earth. From the moment it leaves the nest it searches for a thorn tree, and does not rest until it has found one. Then, singing among the savage branches, it impales itself upon the longest, sharpest spine. And, dying, it rises above its own agony to outcarol the lark and the nightingale. One superlative song, existence the price. But the whole world stills to listen, and God in His heaven smiles. For the best is only bought at the cost of great pain... Or so says the legend* (С. McCullough "The Thorn Birds").

Образ пташки має тривимірну структуру: маніфестує австралійську етнореалію, пташку сімейства горобиних, особливістю яких є вміння співати; слугує лінгвокультурею, яка містить етнокультурний смисл, що мапується, тобто проектується на зміст образу головної героїні, Меггі, прогножуючи її життєвий шлях у художній оповіді.

Передконцептуальна сторона образу головної героїні виявляється за імплікативними ознаками цієї пташки: співає краще жайворонка або солов'я, співає один раз у житті, що підкреслює її унікальність, співає так, що весь світ чує цю пісню й насолоджується цим співом, але, співає, ховаючись у густоті гілок терну, що є маркером її бажання бути наодинці, а в одну мить вона постає найвідважнішою істотою, спроможною покінчити життя, кинувшись на гострий шип терну.

Лінгвокультурема *the thorn bird* утілює смисл австралійської етнореалії, ословесненої прямою номінацією в образі пташки, що співає в терні. Образ пташки є також і етноархетипним образом Духа Творця, який утворює передконцептуальну змістову цієї лінгвокультуреми. Лінгвокультурема функціонує в тексті як носій етнокультурного смислу, об'єктивованого номінативними одиницями образного й валоративного шару концепту (С.В. Волкова, Н.В. Воробей, В.В. Воробйов) WOMAN, змістовими одиницями якого постають компоненти поняттєвої площини художнього образу жінки – зовнішність, внутрішній світ, соціальна значущість, риси характеру, дії (К.В. Містрюкова).

Архетипи, що лежать у основі образу жінки в аналізованих у реферованій праці текстах, представлені етнокультурними смислами лінгвокультурем, концептуальну основу яких, у свою чергу, складають етнокультурні символи та міфи. Відтак, під лінгвокультуремами розуміємо константи національної духовності, які виражають і закріплюють властивості етносу як культурної цілісності й містять імплікації, що передають його амбівалентний зміст у художніх образах культури.

Отже, концептуальною основою досліджуваного жіночого образу є концепт WOMAN, який реконструюється за допомогою субконцепта PAIN (страждання, біль), через який проходить своє невеличке, але знакове життя ця маленька пташка. Вербальною стороною концепту СТРАЖДАННЯ постають номінативні одиниці *sharpest spine, its own agony, great pain*. Вони і є тими ознаками, що характеризують і сам шлях *thorn bird*, пташки, яка постає метонімічним перенесенням на життєвий

шлях Меггі. Звернення до австралійських релігійно-міфологічних джерел дало змогу змоделювати концептуальне розуміння значення цих птахів: вони є втіленням господнього духу (*God in His heaven*), неба, сонця, вітру, свободи, пророцтва, натхнення, життя. З птахами пов'язано багато прикмет, вірувань, звичаїв, у яких відображено давнє світорозуміння і світобачення австралійського народу.

Австралійські аборигени вірили, що птахи – це душі жінок. Птах, посланець неба, народжується з яєць, тому пташине яйце як таке стає важливим символом, пов'язаним з появою та відродженням життя. Пташка у терні – це не випадковий образ, він втілює образ жінки, здатної на самопожертву заради кохання та жіночого щастя. Рослина терен також маніфестує символ страждань Ісуса Христа в терновому вінці.

У третьому розділі «**Лінгвокультурні особливості образу жінки в австралійських художніх текстах**» виявлено лінгвокультурні особливості образу жінки в австралійських художніх текстах, схарактеризовано лінгвокультурні типажі.

Лінгвокультурний типаж образу жінки тлумачимо як текстовий конструкт, узагальнений домінантний тип особистості австралійської жінки ХХ століття, який завдяки соціокультурній і етнокультурній вербальній репрезентації в тексті стає впізнаним носіями австралійської культури, виявляється й конструюється в тексті за допомогою лінгвокогнітивних механізмів (операції наративного мапування й параболічного осмислення) і лінгвальних засобів його втілення (прямі й непрямі номінації).

Основною відмінністю лінгвокультурного типажа від кумулятивного образу жінки є те, що перший позначає результат формування образу, а другий – процес його створення (В.А.Кухаренко).

Лінгвокультурні типажі характеризуються такими *ознаками*, як упізнаваність і асоціативність, рекурентність, хрестоматійність, прецедентність (В.І.Карасик). За визначенням В.І. Карасика, лінгвокультурний типаж, акумулюючи домінантні риси представників культури, може істотно впливати на їхню поведінку.

Австралійська ментальність є складним утворенням, що органічно включає характеристики різних етносоціальних груп, причетних до матеріально-духовного розвитку Австралії. До числа основних факторів, що обумовили своєрідність австралійської ментальності, відносять географічне положення Австралії, високу щільність населення, етнічну мутацію в результаті імміграції (А.Ю. Рудницький). До числа культурних домінант, що становлять основу австралійського національного характеру, належать любов до свободи, повага до особистості, раціональний практицизм і здоровий глузд, інтуїтивізм, неприйняття самореклами, відданість традиціям, повага до закону, емоційний самоконтроль, прихильність до свого дому, право на ексцентричність (А.Ю. Рудницький).

Оперуючи фактичним матеріалом дослідження і спираючись на виявлені дані про специфіку австралійської ментальності, конструємо лінгвокультурний типаж образу жінки-стойка та виокремлюємо риси лінгвокультурного типажу жінки-берегині в аналізованих у австралійських художніх текстах ХХ століття.

Лінгвокультурний типаж жінки-стойка виявляємо в персонажних образах жінок роману К.Маккалоу «Ті, що співають у терні» (образ Меггі, Джастіни, образ Меррі Карсон, матері Фіони) та оповіданнях Г. Лоусона «Дружина гуртівника», Дж.Ленга «Беррінгтон», Л.Бека «Змія та дзвінок».

У австралійських художніх прозових текстах жінка-стойк є образом, що маніфестує стійку, раціональну мовну особистість, котра слугує прикладом того, як треба контролювати емоції, щоб достойно долати труднощі життя й вирішувати складні ситуації.

Інтерпретаційно-текстовий аналіз засвідчив, що в австралійській літературі відомо багато сильних персонажів жіночої статі, з якими можемо пов'язати магістральні доміанти філософії стоїцизму. До прикладу, у романі К.Маккалоу «Ті, що співають у терні» лінгвокультурний типаж жінки-стойка об'єктивується в образі головної героїні Меггі. Сім'я Клірі працьовиті, спаяні міцною прихильністю один до одного, вміють захистити себе. Меггі, самобутня і приваблива, з першої сторінки роману фокусує на собі увагу читача. На відміну від інших персонажів роману, цей образ є динамічним: з чотирирічної дитини перетворюється в юну квітучу дівчину, милу в своїй наївності, яка наслідує материнську жіночність і чарівність: *Meggie, a beautiful girl with curly red-gold hair*. Але, коли йдеться про смерть її брата Холла, Меггі стійка до сентиментів, виявляє характер стоїка – *стійкість*: *Little Hal, whom she had cared for and loved and mothered.... No, not a thing to cry over; tears were for Agnes, for wounds in the fragile sheath of self-esteem, and the childhood she had left behind forever. This was a burden she would have to carry until the end of her days, and continue in spite of it. The will to survive is very strong in some, not so strong in others. In Meggie it was as refined and tensile as a steel hawser.....*(С.McCullough "The Thorn Birds") Образ жінки-стойка формується за допомогою конвергенції різних стилістичних прийомів: антитези (*No, not a thing to cry over, tears were for Agnes*), інфінітиву в функції означення (*The will to survive*), порівняльної конструкції (*In Meggie it was as refined and tensile as a steel hawser*). Стоїчність героїні з її терпимістю і стійкістю актуалізується в оповідацькій оцінці характеру героїні, яка буде тягнути свій тягар до кінця життя (*a burden she would have to carry until the end of her days*) і набуває кульмінації у тріадному вимірі *tears – burden – steel hawser* (від жінки, стійкої до сліз, до жінки – сталюого тросу). Метафоричне порівняння Меггі зі сталюим тросом (*a steel hawser*) ілюструє семіозис цього образу, у результаті якого гартується жінка-стойк.

Стоїчність Меггі виявляється також і в динаміці її поглядів на життя, на своє місце в ньому й розумінні таких цінностей, як свобода й упевненість у собі, своїй жіночій силі, вміння й бажання існувати самотійно, незалежно від кого-небудь: *At first she had tended to behave like a rabbit catching whiffs of dingo on the breeze, bolting for cover if a twig cracked or a coconut fell like a cannonball from a palm. ... she began to feel like an animal born and brought up in a cage, suddenly let loose in a gentle, sunny, spacious and welcoming world. Away from Fee, her brothers, Luke, the unsparing, unthinking domination of her whole life, Meggie discovered pure leisure; a*

whole kaleidoscope of thought patterns wove and unwove novel designs in her mind. For the first time in her life she wasn't keeping her conscious self absorbed in work thoughts of one description or another. Surprised, she realized that keeping physically busy is the most effective blockade against totally mental activity human beings can erect.

Порівняння Меггі з кроликом, який відчуває запах собаки Дінго (*like a rabbit catching whiffs of dingo on the breeze*), експлікує суто жіночу рису характеру головної героїні, яка, як і будь-яка інша жінка, має гостру інтуїцію щодо наближення біди. Дінго – це австралійська реалія, вид вовка. Із міфологічних джерел австралійських аборигенів відомо, що Дінго є символом зла, оскільки позначає істоту, яка може розповсюдити невірну інформацію, і в такий спосіб викликати негативне ставлення до будь-якого об'єкту, принести біду.

Семіозис жіночого образу як образу жінки-стоїка спостерігаємо упродовж усього роману. У наведеному вище фрагменті виявляємо засоби, що ілюструють цей процес: у дитинстві та дівочому віці Меггі була обмежена у своїй свободі, що експліковано метафорою (*she began to feel like an animal born and brought up in a cage*), побудованою на порівнянні героїні з маленькою тваринкою, яка народилась і виросла у клітці; далі відбулося переродження героїні, усвідомлення нею того, що треба змінювати своє ставлення до себе, до навколишнього середовища, що актуалізовано прислівником *suddenly* (раптом), який слугує маркером переходу від старого, безжалісного й незрозумілого для Меггі світу (*unsparing, unthinking domination of her whole life*), у якому домінував негатив, вербалізований повтором префіксу *un-*, до нового світу, світу сонячного, світу, який чекає на неї (*gentle, sunny, spacious and welcoming world*). Перероджена Меггі, уперше за своє життя, формує власний погляд на це життя й конструює власну позицію в цьому житті (*For the first time in her life she wasn't keeping her conscious self absorbed in work thoughts of one description or another. Surprised, she realized that keeping physically busy is the most effective blockade against totally mental activity human beings can erect*), що характеризує її вже не як тваринку у клітці, а як особу, спроможну вижити, вистояти і протистояти.

Переродження Меггі, становлення її як жінки-стоїка помічають близькі. До прикладу, Ральф у своїх роздумах про Меггі порівнює її зі змією, яка ковтає свій хвіст: *If the process went on, he thought, she would one day disappear into her own eyes like a snake swallowing its tail, until she drifted through the universe as an almost invisible shaft of glassy grey light, seen only from the corner of the vision where shadows lurk and black things crawl down a white wall* (С. McCullough "The Thorn Birds"). Щоб зрозуміти етнокультурний смисл такого порівняння звертаємось до міфологічних джерел австралійців. Образ змія-веселки, широко відомого на більшій частині території Австралії, маніфестує дух води, змія-чудовиська й магичний кристал. Міфи про райдужного змія й матір-прародительку тісно пов'язані зі складною обрядовою містерією, що влаштовується до початку сезону дощів на честь матері-землі Кунапици, яка знаменує родючість. Ковтання змієм свого хвоста пов'язане з обрядом ініціації. Життєвий шлях героїні порівнюється з австралійським символом

уроборосом (*Uroboros*) - *disappear into her own eyes like a snake swallowing its tail*, драконом, що згорнувся в кільце та кусає себе за хвіст. Цей символ має безліч різних значень. Найбільш поширене трактування описує його як репрезентацію вічності й нескінченності, особливо – циклічної природи життя: творення й руйнування, життя і смерті, постійного переродження й загибелі. Отже, Меггі як жінка-стоїк непохитно «ходить по колу свого життя», відроджуючись і перероджуючись наприкінці кожного його циклу.

Спостерігаючи за становленням Меггі як жінки-стоїка, її вмінням контролювати свої емоції в будь-якій складній ситуації, звертаємось до події, у якій ідеться про втрату сина: *A pit opened at her feet. Down and down and down it went, and had no bottom. Meggie slid into it, felt its lips close over her head, and understood that she would never come out again as long as she lived. What more could the gods do? She hadn't known when she asked it. How could she have asked it, how could she not have known? ... The pit closed in, suffocating. Meggie stood there, and realized it was too late.* (С. McCullough "The Thorn Birds").

Проаналізуємо наведений фрагмент. *A pit opened at her feet* є метафорою того становища, у якому опинилась Меггі. *A pit* – пастка, яку приготувала їй доля, зараз відкрила перед Меггі свої ворота і спрямовувала униз до безодні. Меггі це дуже добре відчувала: вона розуміла, що опинилась у тій пастці, ворота якої закриваються над нею, і вже нічого не змінити. *A pit* – пастка як безповоротна подія мапується на смерть сина. Смерть дитини для будь-якої матері є безоднею (*no bottom*). Меггі розуміла, що далі вже йти немає куди, найстрашніше, що повинно було трапитись – трапилось, вона лишилась без сина. Прийом градації (*Down and down and down it went, and had no bottom*) експлікує цей шлях до безодні. Іменник з негативною часткою *no bottom* передає душевну порожнечу героїні. Риторичні запитання (*What more could the gods do? How could she have asked it, how could she not have known?*) виконують емоційно-експресивну функцію, ословлюючи крик душі матері, яка залишилась без сина. Повістування має циклічну форму: починається зі слів *A pit opened at her feet* і закінчується словами *The pit closed in*. Така форма повістування асоціюється з уроборосом, який ковтає свій хвіст, утворюючи коло. Метафора *The pit closed in, suffocating* актуалізує ідею незворотності та неможливості змінити життєві обставини.

Та навіть у ситуації безодні, втративши сина, Меггі виявляє якості стоїка. Контролюючи свої емоції, Меггі звертається до доньки, заспокоюючи її й запевняючи в тому, що не треба себе звинувачувати у смерті Дена: *Justine, my dearest, be calm, said Meggie strongly, not a falter in her voice. Calm yourself and tell me. Are you sure? <...> Stop it, Justine, said Meggie sternly. No thinking like that, do you hear me? Dane would hate it, you know he would. Things happen, why we don't know. The important thing now is that you're all right, I haven't lost both of you. You're all I've got left now. Oh, Jussy, Jussy, it's so far away! The world's big, too big. Come home to Drogheda! I hate to think of you all alone.* Меггі мужньо сприймає смерть сина як подію, яка мала статися у її житті (*Things happen, why we don't know*) та, виявляючи

витриманість і стійкість, пояснює доньці, що найважливішим є те, що вона не втратила обох дітей: *I haven't lost both of you.*

Типажем *жінки-стоїка* є в романі й образ Фіони, матері Меггі. Фіона – жінка з аристократичної сім'ї, красива, працююча. Тяжка праця та народження дітей не залишили сліду на її зовнішності, що підкреслює її жіночу індивідуальність. Емоційно Фіона завжди тримала дистанцію та здавалася сторонньою до всього, навіть до своїх дітей. Описуючи Фіону, оповідач застосовує епітети, виражені прикметниками, характерними для опису зовнішності чоловіків (*a very handsome, hard-faced and stern*) та героїня не позбавлена і своєї жіночності (*a tiny waist which had not thickened, in spite of the six babies she had carried beneath it*): *Her dress was grey calico, its skirts brushing the spotless floor, its front protected by an enormous starched white apron that looped around her neck and tied in the small of her spine with a crisp, perfect bow. From waking to sleeping she lived in the kitchen and back garden, her stout black boots beating a circular path from stove to laundry to vegetable patch to clotheslines and thence to the stove again* (С. McCullough "The Thorn Birds"). Жінка стоїчно сприймає циклічну повсякденність свого життя, у фрагменті це підтверджується описом щоденних дій жінки: *From waking to sleeping she lived in the kitchen and back garden, her stout black boots beating a circular path from stove to laundry to vegetable patch to clotheslines and thence to the stove again*. Використовуючи номінативну одиницю *a circular path*, К.Маккалоу вибудовує складний образ, що реконструюється за допомогою декодування символу кола (*a circular path*) (А.Ю. Рудницький), який у австралійській культурі позначає вогонь, адже художники-аборигени зображали вогонь у вигляді кола. Вогонь, це джерело, з якого будується матерія, світова душа, що дає життя й енергію, тобто жінка. Отже, інтерпретуємо щоденні дії жінки *beating a circular path from stove to laundry to vegetable patch to clotheslines and thence to the stove again* як образ життєдайної енергії, що об'єктивується в образі жінки-стоїка Фіони.

Згідно з австралійськими законами, жінка зобов'язана підкорятися чоловікові як своєму господарю. Так, жінка ХХ століття не могла розпоряджатися власністю, навіть якщо вона отримала її у придане або спадок. Усім, що у неї було, навіть її заробітком, розпоряджався чоловік. Тільки він представляв дружину перед законом і церквою. Заміжня австралійська жінка не мала права підписати контракт і зайнятися підприємництвом, подати судовий позов, заяву на розлучення. Якщо шлюб розривається з ініціативи чоловіка, то до нього переходила вся власність і діти (А.Ю. Рудницький).

Отже, образ жінки-стоїка в австралійських художніх текстах є багатограним, з огляду на міфологічне, етнокультурне та лінгвокультурне підґрунтя, і кумулятивним, якому притаманні риси філософії стоїцизму, що об'єктивується в тексті лінгвостилістичними засобами, які характеризують досліджуваний образ як типаж, і моделюється за лінгвокультурно-специфічними когнітивними ознаками.

Риси жінки-берегині втілено в персонажних образах романів Р. Куїна, оповіданнях Л. Беке, в яких виштриховано типові риси жінки-берегині: жертовність, чуйність, мовчазність, витриманість, витривалість, терпимість, надійність.

До прикладу, у романі Р. Куїна «Терпляча дружина» ("A Patient Wife") автор робить текстове включення (за М.-Л. Райян), у якому розповідає читачеві легенду про терплячу жінку фермера, чоловік якої був жадібним на добрі слова до неї: *There once was a rancher's wife whose husband was just about the worst sort of fellow in the world to live with. He swore and gambled and stayed out all night and never had a nice thing to say to his wife. She was patient with him though, loyal as could be. And never did walk out on him though nobody would have blamed her if she had* (R. Quinn "A Patient Wife"). Образ жінки-берегині формується тут на контрастній дескрипції: чоловік – найгірша людина у світі (*the worst sort of fellow in the world*), неухажливий до жінки (*never had a nice thing to say to his wife*); жінка, навпаки, – терпляча (*She was patient with him*), ніколи не сперечалась і не підвищувала голос на свого чоловіка (*never did walk out on him*), не звертала уваги на думки інших людей щодо відносин між чоловіком і жінкою у сім'ї (*though nobody would have blamed her if she had*). Відтак, робимо висновок, що архетип жінки-берегині, який є глибоко укорінений у австралійській свідомості, хоча цей архетип і відносять до універсальних архетипів, є передконцептуальною основою жіночих образів досліджуваних у роботі австралійських прозових текстів. Виявляється архетип жінки-берегині за семантикою лексичних одиниць, які уможливають моделювання лінгвокультурного типу жінки-берегині. Отже, домінантною ознакою жінки-берегині є терпимість (*patience*). Ця ознака об'єктивується в тексті дескрипторами прямої номінації (іменниками *patience* і *loyal*) і гендерного контрасту (ставлення до чоловіка і ставлення до жінки). Комплексно, ці засоби об'єктивують субконцепт PATIENCE, який є домінантною змістовною ознакою лінгвокультурного типу жінки-берегині.

У оповіданні Л. Беке «Змія і дзвоник» головна героїня Кейт постає як жінка-берегиня, яка є мовчазною і працювитою: *She was a silent woman, not given to spontaneous conversation. What she thought, no one ever knew, even her husband; she left the disciplining of the children to him, and did whatever he commanded without comment or complain. ... she continued working, working, working* (L. Becke "The snake and the bell").

Мовчазність, чітке розуміння своїх обов'язків у сім'ї, покірливість чоловікові і працювитість – це ті якості, які характеризують жінку, для якої спокій, тиша, порядок і злагода в колі сім'ї є найважливішими цінностями: *a silent woman, she left the disciplining of the children to him, and did whatever he commanded without comment or complaint*. Багаторазовий повтор герундія *working* експлікує працювитість жінки, здібність, яку передала їй мати. Іноді вона мріє почути голос матері, побачити, як мати киває їй у відповідь, але мами вже не має (*sometimes she wanted so badly to hear her mother laugh, but her mother never did*). Та характер берегині сформовано саме завдяки діям і вчинкам її мами: *Mum would nod absently and flip her voluminous skirts*

expertly from stove to table. Домовитість жінки-берегині експлікується в тексті метафоричним висловом *from stove to table*, у якому імпліковано принцип життя жінки: від плити до столу – той простір, який має для неї неабияке значення і складає сенс її життя. Активатором ідеї того, що домашні справи є найголовнішою турботою жінки, постає метафоричний вислів *her voluminous skirts*. Шляхом ідентифікації різних видів мапування виявляємо прихований смисл, що його несе цей вислів. Іменник *skirts* (спідниці) вжито у множині, що означає численні справи, які жінка повинна виконати для того, щоб дім був приємним місцем для всієї сім'ї. Прикметник *voluminous* (великого обсягу) фокусує увагу на тому, що у жінки, яка працює домогосподаркою, дійсно дуже багато справ. Вислів *from stove to table* не обмежує простір, у якому вона знаходиться тільки відстанню від плити до стола, а навпаки, є метафоричним образом усіх тих обов'язків, які лежать на плечах жінки-берегині. Тричі повторюваний герундій *working* підкреслює стиль життя жінки-берегині, який полягає в повсякденній, нескінченній праці.

Незважаючи на універсальність образу жінки-берегині, адже такий образ можна зустріти в будь-якій культурі, образ австралійської жінки-берегині має свої етнокультурні особливості. До прикладу, опис зовнішності, стиль одягу, повне розуміння того, що необхідно бути терпимою, миритися з тим, що дає доля (і тут ми бачимо певні аналогії з жінкою-стоїком), і, одночасно, чесно виконувати свої обов'язки, що так чи інакше принесе внутрішню насолоду від життя, своїх близьких, навколишнього середовища.

ВИСНОВКИ

Образ жінки в австралійських художніх текстах розуміємо як кумулятивний лінгвокогнітивний текстовий конструкт, який постає складною ментальною структурою та характеризується яскраво вираженою індивідуальністю. Кумулятивний образ жінки формується шляхом накопичення його ознак через їх вербалізацію в контекстах австралійських художніх текстів. Образу жінки притаманна ознака рекуренції, клонування раніше створеного унікального кумулятивного образу.

На формування образу жінки в австралійській картині світу впливають лінгвальні й екстралінгвальні фактори: соціокультурні (динаміка релігійних, міфологічних і звичних уявлень) та історичні (розвиток історії та культури етносу). Слід зазначити, що оскільки образи як особливий пласт лінгвокультури фіксують уявлення домінантної статі – чоловічої, то образ жінки в якості основної сфери встановлює сферу сім'ї та пов'язані з нею соціальні ролі з набором позитивно / негативно маркованих ознак, і лише під впливом екстралінгвальних чинників дані уявлення зазнали змін, і на сучасному етапі жінка більше не розглядається виключно у світлі своєї «єдиної» функції – продовження роду, а сприймається як повноцінний член суспільства і громадянин країни, який має свою думку і право вибору. Таким чином, питання гендеру в Австралії не стоять на місці, а рухаються в

позитивному напрямку, хоча й повільними темпами й, у цілому, становище жінки в австралійському суспільстві стає кращим з кожним десятиліттям.

Аналіз функціонування образу жінки в австралійському художньому тексті базується на комплексному підході до його тлумачення. Методика дослідження образу жінки складається з *етапу аналізу та узагальнення* теоретичних основ дослідження художнього образу-жінки в австралійських художніх прозових текстах ХХ століття, де застосовано загальнонаукові методи спостереження, індукції та дедукції, емпіричні методи аналізу та синтезу; *етапу відбору фрагментів текстів* за допомогою інтерпретаційно-текстового аналізу; *етапу реконструкції образу*, що полягає в залученні архетипного аналізу, семантичного та концептуального аналізу; *етапу дослідження лінгвокультурних особливостей образу жінки*, де застосовано лінгвостилістичний аналіз, культурологічний аналіз.

Лінгвокогнітивний підхід до дослідження образу жінки полягає у визначенні концепту WOMAN, одного із базових елементів австралійської картини світу, який відрізняється великим когнітивним обсягом та вербально специфікується різноманітними за своїм семантичним складом лексемами і словосполученнями. Багатство й гетерогенність останніх обумовлена, перш за все, наявністю великої кількості когнітивних ознак жінок трьох вікових груп, серед яких до числа знакових ознак відносять вікову ознаку, професійну ознаку, сімейний стан, соціальний статус. Концептуальна іпостась образу жінки – це внутрішньоформний образ, структурований концептуальними схемами, що вилучаються шляхом концептуального аналізу на основі теорії концептуальної метафори, метонімії тощо. Отже, серед основних лінгвостилістичних засобів, у яких вербалізовано образ жінки, зазначаємо метафору, метонімію, порівняння.

Доведено, що серед лінгвокогнітивних механізмів створення образу жінки в австралійських художніх текстах домінантними постають такі види когнітивних операцій як: нарративне мапування (проекування історії на зміст образу), субститативне (реалізується за допомогою метонімії) та аналогово-релятивне (за допомогою художніх порівнянь).

Лінгвокультурна репрезентація образу жінки передбачена зумовленістю австралійських художніх текстів, адже мета авторів – звернути читача до проблем епохи, висловити своє відношення та знайти відгук у читача, а фактично – змоделювати відношення читача до проблеми.

У роботі встановлено, що лінгвокультурна специфіка і її ознаки в образі австралійської жінки ідентифікуються через аналіз її перед концептуальної іпостасі. До особливостей аналізу відноситься встановлення не лише вилучених імплікативних ознак архетипів, а й встановлення етноархетипів і лінгвокультурем. До етноархетипів відносимо, наприклад, змія-веселку, що лежить в основі формування лінгвокультурного типажу, до лінгвокультурем – пташку, собаку Дінго.

Австралійські художні тексти слугують засобом пропаганди лінгвокультури, саме завдяки тому, що привертають увагу читача до актуальних проблем

об'єктивованих у образних засобах. Автор впливає на думку читача, агітуючи та пропагуючи певні лінгвокультурні ідеї.

Образ жінки в лінгвокультурному аспекті розглядається крізь призму культури і тлумачиться нами як гендерно маркована форма відображення суб'єктом об'єкта. Ця форма в австралійському художньому тексті ословеснюється кластером лінгвокогнітивних засобів (метафори, художні порівняння, антитези, обрамлення). Створення образу жінки ґрунтується на вербалізованому та реалізованому автором у межах австралійського художнього тексту смислотвірному конструкті, тоді як механізм інтерпретації образу реципієнтом додатково залучає лінгвокультурний аспект для коректної та оптимальної реконструкції образу жінки.

Виокремлення типажу базується на теоретичному обґрунтуванні теорії типажів та лінгвокультурних особливостях образу жінки в австралійських художніх текстах. Опрацювання фактичного матеріалу, уможливило визначення образу жінки як лінгвокультурного типажу жінки-стоїка та виокремлення рис жінки-берегині, характеристикацію їх передконцептуальної, концептуальної й вербальної репрезентації.

Лінгвокультурний типаж образу жінки витлумачено в роботі як текстовий конструкт, узагальнений доміантний тип особистості австралійської жінки ХХ століття, який характеризується такими **ознаками**: упізнаваність і асоціативність, рекурентність, хрестоматійність, прецедентність.

Установлено, що основною відмінністю лінгвокультурного типажу від кумулятивного образу жінки є те, що перший позначає результат формування образу, а другий – процес його створення.

Перспективу подальших розвідок убачаємо у моделюванні типажних образів чоловіків австралійської лінгвокультури в лінгвокогнітивному, лінгвокультурному та лінгвосеміотичному аспектах з метою виявлення їхніх доміантних ознак і порівняння з ознаками типажних образів жінок.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Макарова О.А. Актуалізація образу жінки в австралійських художніх текстах: комунікативно-прагматичний аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2016. Випуск 25. Том 2. С.75 – 77.
2. Макарова О.А. Комунікативно-прагматичний потенціал образності австралійських художніх текстів. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2017. Випуск 9. Том 1. С.136 – 138.

3. Макарова О.А. Образ «жінки» в австралійських художніх текстах: гендерний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2017. Випуск 28. С.102 – 106.
4. Макарова О.А. Відображення етнокультурних стереотипів про жінку в австралійському художньому дискурсі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Перекладознавство та міжкультурна комунікація»*. 2017. Випуск 4. С.62 – 67
5. Макарова О.А. Образ жінки в австралійських художніх текстах як лінгвокультурний типаж. *Науковий журнал «Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації»*. 2018. Том 29 (68) №2. С.45 – 50

Наукові праці у зарубіжних наукових виданнях:

6. Макарова О.А. Образ жінки-стоїка в австралійській художній прозі в лінгвокогнітивному висвітленні. *Science and Education a new dimension. Philology, VI (46), Issue: 159*. 2018. P.44 – 47

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Макарова О.А. Осмислення образу жінки (на матеріалі австралійських художніх текстів). *Центр філологічних досліджень: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 18-19 серпня 2017 р.)*. Одеса, 2017. С. 54 – 57.
8. Макарова О.А. Відображення гендерних стереотипів про жінку в австралійському художньому дискурсі. *Лінгвістика ХХ століття: здобутки та перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Херсон, 2017)*. Херсон, 2017. С.128 – 132.
9. Макарова О.А. Передконцептуальна іпостась образу жінки в австралійських художніх текстах. *Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 12-13 квітня 2019 р.)*. Львів, 2019. С.103 – 107.

АНОТАЦІЯ

Макарова О.А. Образ жінки в австралійських художніх текстах ХХ століття: лінгвокогнітивний і культурологічний аспекти. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Херсонський державний університет Міністерства освіти і науки України, Херсон, 2019.

Дисертація присвячена виявленню лінгвокогнітивних та лінгвокультурних особливостей образу жінки в австралійських художніх текстах ХХ століття. Образ жінки є відображенням соціального типу, ідеї співіснування людини та суспільства,

яка пронизує австралійські художні тексти та інкорпорується в лінгвокультурну площину свідомості австралійської спільноти.

Образ жінки в австралійських художніх текстах постає як кумулятивний лінгвокогнітивний текстовий конструкт, який є складною ментальною структурою та характеризується яскраво вираженою індивідуальністю.

Доведено, що серед лінгвокогнітивних механізмів створення образу жінки в австралійських художніх текстах домінують такі види когнітивних операцій як: нарративне мапування (проекування історії на зміст образу), субститативне (реалізується за допомогою метонімії) та аналогово-релятивне (за допомогою художніх порівнянь).

Встановлено, що лінгвокультурна специфіка і її ознаки в образі австралійської жінки ідентифікуються через аналіз її перед концептуальною іпостасі. До особливостей аналізу відноситься встановлення не лише вилучених імплікативних ознак архетипів, а й встановлення етноархетипів і лінгвокультурем.

У науковій розвідці визначено особливості образу жінки в австралійських художніх текстах ХХ століття, виокремлено домінують лінгвокультурні специфічні риси австралійських художніх текстів ХХ століття, описано лінгвокультурний типаж жінки-стоїка в австралійських художніх текстах, з'ясовано лінгвокультурні особливості образу жінки в австралійських художніх текстах, за допомогою яких виокремлено образ жінки-берегині, запропоновано комплексну методику дослідження образу жінки в австралійських художніх текстах.

Ключові слова: австралійські художні тексти, образ, образ жінки, концепт, лінгвокультурний типаж.

АННОТАЦІЯ

Макарова А.А. Образ женщины в австралийских художественных текстах XX века: лингвокогнитивный и культурологический аспекты. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 - германские языки. - Херсонский государственный университет Министерства образования и науки Украины, Херсон, 2019.

Диссертация посвящена выявлению лингвокогнитивных и лингвокультурных особенностей образа женщины в австралийских художественных текстах XX века. Образ женщины является отражением социального типа, идеи сосуществования человека и общества, которая пронизывает австралийские художественные тексты и инкорпорируется в лингвокультурную плоскость сознания австралийского сообщества.

Образ женщины в австралийских художественных текстах выступает как кумулятивный лингвокогнитивный текстовый конструкт, который является сложной ментальной структурой и характеризуется ярко выраженной индивидуальностью.

В работе образ женщины исследуется интегративно, с позиций лингвокогнитивного и культурологического подходов. Художественный образ как результат отражения внешнего мира в художественных текстах является образованием, которое аккумулирует различные признаки явлений, фрагментов окружающей действительности в полном объеме чувственного восприятия, преломленного сквозь призму художественного сознания художников слова.

В современной науке роль женщины определяется как базовый конституент культуры и рассматривается в психологии, педагогике, философии, культурологии, мифологии, лингвистике, литературоведении, что свидетельствует о многогранности места, роли и самого предназначения женщины в обществе и важность проблематики исследования.

Доказано, что среди лингвокогнитивных механизмов создания образа женщины в австралийских художественных текстах доминантными возникают такие виды когнитивных операций как: нарративное картирование (проектирование истории на содержание образа), субститативное (реализуется с помощью метонимий) и аналогово-релятивное (с помощью художественных сравнений).

Установлено, что лингвокультурная специфика и ее признаки в образе австралийской женщины идентифицируются через анализ ее передконцептуальной ипостаси. К особенностям анализа относится установление не только имплицативных признаков архетипов, но и установление этноархетипов и лингвокультурем.

Учитывая лингвокультурологический подход исследуем образ женщины как тот, который характеризуется лингвокультурным своеобразием. Особенностью вербализации художественного образа женщины считаем способы репрезентации информации читателю с учетом этнокультурной направленности австралийских художественных текстов. Лингвокультурная специфика австралийских художественных текстов XX века возникает своеобразной проекцией общественного сознания, что, в свою очередь, создает предпосылки для художественной самоидентификации личности и общества. В австралийских художественных текстах современности отражено ряд уникальных признаков, определяющих особенности национального менталитета и культуры австралийской языкового общества.

В работе определены особенности образа женщины в австралийских художественных текстах XX века, описан лингвокультурный типаж женщины-стойка в австралийских художественных текстах, установлены лингвокультурные особенности образа женщины в австралийских художественных текстах, с помощью которых выделен образ женщины-хранительницы, предложена комплексная методика исследования образа женщины в австралийских художественных текстах.

Ключевые слова: австралийские художественные тексты, образ, образ женщины, концепт, лингвокультурный типаж.

ABSTRACT

Makarova A.A. The Image of Woman in Australian Literary Texts of the XXth Century: Linguocognitive and Cultural Aspects. - Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology, speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Kherson State University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kherson, 2019.

The dissertation focuses on the identification of linguocognitive and linguocultural features of the image of a woman in Australian literary texts of the twentieth century. The image of a woman is a reflection of the social type, the idea of the coexistence of man and society, which permeates Australian literary texts and is incorporated into the linguocultural plan of consciousness of the Australian community.

The image of a woman in Australian literary texts appears as a cumulative linguocognitive textual construct that is a complex mental structure and is characterized by a distinct individual character.

The research is characterized by the integrative approach to the study. It is assumed that the image of woman is investigated from the standpoint of linguocognitive and linguocultural perspectives. The research highlights that the image as a result of the reflection of the outside world in literary texts is an issue that accumulates various signs of phenomena, fragments of the surrounding reality in the full volume of sensory perception, refracted through the prism of artistic consciousness of writers.

It has been proved that among the linguocognitive mechanisms of formation of image of woman in Australian literary texts the following types of cognitive operations emerge: narrative mapping (the story reflection in the content of image), substitutive (realized via metonymy), and analog-relative (literary comparisons).

It has been established that the linguistic and cultural characteristics of image of Australian woman are identified through pre-conceptual analysis. The features of the analysis include determining not only the implicit traits of archetypes, but also determining of ethnoarchetypes and linguocultural units.

The features of the image of a woman in Australian literary texts of the twentieth century are determined in the work, the dominant linguocultural specific features of the Australian literary texts of the twentieth century are highlighted, the linguocultural type of a Stoic woman in Australian literary texts is established, the linguocultural features of the image of a woman are defined, the complex methodology for research of image of woman in Australian literary texts is proposed.

Keywords: Australian literary texts, image, image of woman, concept, linguocultural type.